

16. Põllumajandusharidus

Tõnu Toim

1999. aasta oli suurte muutuste aasta ka põllumajanduslike kutseõppeasutuste elus. Pooled 12-st Põllumajandusministeeriumile alluvast kutseõppeasutusest viidi vastavalt Vabariigi Valitsuse otsusele Haridusministeeriumi valitsemisalasse. Väimela Põllumajandustehnikum ühines Võru Kutsekooliga ja ühendkooli nimetuseks sai Võrumaa Kutsehariduskeskus. Vana-Võidu Kõrgem Põllumajanduskool ühendati Viljandi Kutsekeskkooliga ja ühendkooli nimetuseks sai Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool. Aasta teisel poolel läksid Haridusministeeriumi valitsemisalasse veel 4 kutseõppeasutust: Kehtna Kõrgem Põllumajanduskool (nimetusega Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakool), Luua Kõrgem Metsakool (Luua Metsanduskool), Olustvere Kõrgem Põllumajanduskool (Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool) ja Türi Kõrgem Põllumajanduskool (Türi Tehnika- ja Maamajanduskool).

Vaatamata mõningale segadusele, mis oli tingitud kutseõppeasutuste üleminekust Haridusministeeriumi valitsemisalasse, komplekteerusid kutseõppeasutused 1999. aastal hästi (vt tabel 1). Samas peab aga nentima, et Põllumajandusministeeriumile eraldatud kutseõppeasutustesse vastuvõtu arvud (1090 õpilaskohta) jäid jälle väheseks. Olime sunnitud tagasi saatma 285 õpihulmist maanoort, kes soovisid õppida päevases õppes. Põllumajanduslike kutseõppeasutuste populaarsuse tõusule õppimaasujate seas on kaasa aidanud ka uute maamajanduse arengut edendavate erialade lülitamine kutsekoolides õpetatavate erialade nimistusse.

Populaarseteks erialadeks osutusid 1999. aastal arvutite ja arvutivõrkude eriala, maa-mõõtmise, kaubandus-ärindus, turismikorraldus, infotehnoloogia ja autode ning masinate remonditegevõtlus. Nende erialade õppijatel on tulevikus suuremad võimalused tööd saada, kuna tööhõive vähenemine puhtpõllumajanduslikus tootmises on jätkuvalt suur.

Tööhõive vähenemine maal on avaldanud olulist mõju õpilaste vastuvõtule kutseõppeasutustesse põllumajanduslikel erialadel. Kui põllumajandusega seotud ja muude maamajanduse valdkonna erialade õpilaskohad on reeglina täidetud, siis põllu- ja talumajanduse erialadele on vastuvõtt pidevalt vähenenud. Eriti suur langus on toimunud kahel viimasel aastal.

1999. aastal võeti põllu- ja talumajanduse erialadele vastu Põllumajandusministeeriumi valitsemisala koolides 51 õpilast, Haridusministeeriumi valitsemisala õppeasutustes 95 õpilast, nende hulgas 42 erivajadustega õpilast talutöö erialale ja Eesti Põllumajandusülikooli 65 üliõpilast.

Töötavast vallaarhvast 6,7% ehk 10 871 inimest töötab põhikohaga talus. Kui lähtuda eeltoodust ja arvestada, et keskmiselt 25 aasta järel vahetub talus peremees, siis oleks vaja igal aastal kutseõppeasutuste põllumajanduse erialale vastu võtta ligikaudu 500 uut õpilast. Sama arvu saame ka siis, kui võtame aluseks talude arvu (ca 11 000).

Eelnevas arutelus on lähtutud taludest, kuid maaelanikud ei tööta ainult talus. Viies uute õpilaste vastuvõtu vastavusse põllumajandusmaa üldpinnaga, saame tulemuseks poole suurema arvu. Kui arvestada, et põllumajanduses tervikuna töötab 44 000-45 000 inimest, siis peaks aastast vastu võtma 1800 uut õpilast.

Maasotsioloogide uuringu tulemused koolilõpetajate tulevikuplaanide kohta näitavad, et suurem osa maanoortest ei seo oma tulevikku põllumajanduse ja maaeluga.

Oleme jõudnud olukorda, kus uute õpilaste vastuvõtt ei taga haritud talunike vajalikku järelkasvu.

Selle maaelule väga ohtliku tendentsi pidurdamiseks on oluline võtta

meetmeid mitmel alal.

1. Õpetamise tase

Kutseõppeasutused on õpetatavate erialade õppekavasid pidevalt edasi arendanud ja suurendanud oluliselt majandusõpetuse osakaalu. Seejuures on eeskujuks võetud Phare pilooterialade moodulõppekavade koostamise põhimõtted.

Kutseõppeasutuste tegevust õppekavade edasiarendamisel takistab paljude erialade kutsestandardite (sealhulgas põllumajanduse eriala) ja riiklike õppekavade puudumine.

Kahe viimase aasta jooksul on hoogustunud õppe-metoodiliste materjalide ja õpilastele mõeldud töövihikute (ligikaudu 90 erinevat nimetust) koostamine ja paljundamine erialaainete õpetamiseks (seisuga 1. detsember Õppe-Metoodikakabineti paljunduslabori baasil). Kuna 1998. aastal tööle hakanud õppematerjalide labor ei taotle kasumit, on pakutava teenuse ostmise õpilastele ja kutseõppeasutustele jõukohane. Edaspidi tuleb leida võimalusi, et teha õppematerjalid kättesaadavaks ka elektroonilisel teel.

Kutseõppeasutuste materiaalse baasi maksimaalse ärakasutamise huvides oleks otstarbekas erinevate õppetasete, s.o kutsekeskhariduse ja kutsekõrghariduse õpetamine ühes kutseõppeasutuses (kutseõppeasutuse seadus seda praegu ei võimalda).

Kutseõppeasutuste õppekavad vajavad omavahelist kooskõlastamist. See võimaldaks teatud õppemoodulite õpetamist mõnes teises kutseõppeasutuses, kus on selleks vastav õppebaas kõige paremini välja arendatud. Kutseõpetajate potentsiaali parema kasutamise eesmärgil võiks rakendada ka kutseõppeasutustevahelist õpetajate vahetust.

Vastavalt Haridusministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi vahelisele koostöö-protokollile peavad Haridusministeeriumi kutsehariduse osakond ja Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakond praegu läbirääkimisi järgmise õppeaasta uute õpilaste vastuvõtuarvude kooskõlastamiseks. Põllumajandusministeeriumi alluvusega 6 kutseõppeasutust on oma vastuvõtutaotlused esitanud, oleme konsulteerinud ka kutseliitude ja -nõukogudega.

Seoses vajadusega kaasata huvigruppide esindajad senisest aktiivsemalt põllumajandusliku kutsehariduse arendamisse moodustas põllumajandusminister 1999. aasta maikuuks põllumajandusharidust koordineeriva nõukogu. Talunikelt ja teistelt põllumajandustootjatelt tagasiside saamise eesmärgil koostas õppe-metoodikakabinet küsimustiku põllumajanduse erialade õpetamise kohta, mis on saadetud kooskõlastamiseks Eestimaa Talupidajate Keskliidule ja Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidule.

Kutseõpetajate erialaseks (valdavalt teoreetiliseks) täiendkoolituseks on olnud senini piisavalt võimalusi. Põhiline kutseõpetajate täiendkoolitus on toimunud Põllumajandusministeeriumi õppe-metoodikakabineti baasil, samuti on kutseõpetajad saanud osaleda muude koolitusfirmade kursustel (täiskasvanute koolituse seadusega ettenähtud rahaliste vahendite piires).

Praegu puudub aga täiesti kutseõpetajate töökeskkonnas stažeerimise riiklik süsteem ja stažeerimise finantsmehhanism.

Kutseõppeasutuste õppebaaside täiustamine on toimunud põhiliselt tänu rahvusvahelistes projektides osalemisele ning kutseõppeasutuse sidemetele teiste riikide õppeasutustega (välisabi, mis on tänaseks peaaegu lõpetatud). Selleks ette nähtud riigieelarvevahendid ei võimalda sisustada tänapäevasel tasemel õppelaboreid ja -töökodasid.

Paranenud on kutseõppeasutustes varustatus personaalarvutitega. Vaatamata sellele ei küüni me arenenud riikide tasemele. On vaja muretseda juurde nii riist- kui tarkvara, eelkõige aga arvutiprogramme erialaainete õpetamiseks.

Kuna põllumajanduse eriala õppekavas on ette nähtud tootmispraktika, mis toimub taludes ja teiste põllumajandusettevõtetes (nii Eestis kui teiste riikides), on äärmiselt oluline, et õpilased oleks selleks valmis, läbides esmase praktilise väljaõppe nüüdisaja nõuetele vastava materiaalse baasiga kooli õppemajandis.

Vastavalt Haridusministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi koostöö-protokollile kutsehariduse küsimustes tunnistavad mõlemad pooled põllumajanduse erialal ja põllumajandusega seotud erialadel vajadust praktilise väljaõppekeskuste ja nende arendamise järele.

Lahendamist vajab õppemajandite (praktiliste väljaõppekeskuste) ja teiste õppe-tootmisbaaside edasise tegutsemise juriidiline külg ja finantseerimise põhimõtted.

2. Täiendkoolitus

Viimastel aastatel on suurenenud kutseõppeasutuste osa täiskasvanute koolituses.

Kaheksas Põllumajandusministeeriumi valitsemisala kutseõppeasutuses (seisuga 31. august) olid loodud vastavad osakonnad, ligikaudu 20 õpetajat on oma valdkonna atesteeritud konsulendid või eksperdid.

Selleks, et olla Euroopa Liiduga liitumise hetkeks valmis rakendama Euroopa Liidu ühtset põllumajanduspoliitikat ja vastavalt euronõuetele oma põllumajanduslikku tootmist ümber korraldama, on vaja välja töötada ja rakendada tegevjalunike täiendkoolituse ja sertifitseerimise riiklik süsteem.

Võrumaa Kutsehariduskeskuse initsiatiivil on alustatud tegevjalunike pädevkoolituse programmi väljatöötamist koostöös Põllumajandusministeeriumi ja Eestimaa Talupidajate Keskliiduga.

Pädevkoolituse programmi rakendamine:

- aitab talunikku professionaalsemalt ja efektiivsemalt toota, et turul konkurentsivõimeline püsida;
- suurendab Eesti võimalusi pääseda Euroopa Liidu ja teistele turgudele, sest kutsestandarditele vastav erialane väljaõpe aitab tõsta põllumajandustoodete kvaliteeti;
- suurendab põllumajandusliku tootmise tulukust, mis tõstab põllumajanduse mainet, see omakorda muudab atraktiivsemaks põllumajanduse ja teiste maaeluga seotud erialade õppimist maanoorte hulgas.

Et pidurdada jätkuvat tööpuuduse kasvu maal ja piirata sisemigratsiooni linnadesse, tuleks põllumajanduse ja maaeluga seotud inimeste pädev-, ümber- ja täiendõpe lülitada täiskasvanuhariduse riiklike prioriteetide hulka.

3. Põllumajanduse ja maaeluga seotud erialade maine

Põllumajanduse ja maaeluga seotud erialade populaarsuse suurendamisele aitavad kaasa:

- uute erialade lülitamine koolides õpetatavate erialade nimistusse (maamõõtmine, arvutid ja arvutivõrgud, ärijuhtimine, avalik juhtimine,

turismikorraldus, rannakalandus, kodumajanduslik ettevõtlus, autode ja masinate remondi ettevõtlus jt);

- koolielu atraktiivsemaks muutmine (nüüdisaegne õppebaas, tasemel olme ja vabaaja veetmise võimalused);
- varajane kutsenõustamine (põhikoolis);
- osavõtt ja reklaam suurüritustel (messid, näitused, konkursid, võistlused jm);
- reklaam meedia kaudu (ajakirjandus, raadio ja televisioon, infotehnoloogia kasutamine jne).

Kõiki neid meetmeid on kutseõppeasutused võimaluse piires püüdnud kasutada, kuid vähete rahaliste vahendite tõttu on jäänud see töö tagasihoidlikuks. Kuna maainimesed on materiaalselt suhteliselt vähem kindlustatud, siis on väga oluline rakendada riigi poolt majanduslikke abinõusid põllumajanduse eriala õpilaste toetamiseks: mitmesugused stipendiumid, täiendavad sõidusoodustused, tasuta töövihikud, tasuta toitlustamine, tasuta praktikarõivastus jms.

Eesti Põllumajandusülikool

Eesti Põllumajandusülikool on pidevalt täiendanud oma õpetatavate erialade valikut ning sisuliselt tänapäevastanud olemasolevaid erialasid ja nende õppekavasid. 1999. aastal võeti I kursusele õppima 1028 üliõpilast kokku 21 erialale. Vastuvõetud üliõpilaste arvust õpib 425 riigi poolt tellitud kohtadel, ülejäänud on leidnud ise finantseerija ja õpivad kas päevases või kaugõppes. Võib öelda, et huvi Eesti Põllumajandusülikoolis õppimise vastu on aasta-aastalt kasvanud, seda eriti 1999. aastal. 1999. aastal oli konkurss Eesti Põllumajandusülikooli 8,3 kandidaati ühele kohale (vt tabel), mis on tunduvalt suurem kui konkurss kas Tartu Ülikooli (5,9 kandidaati ühele kohale) või Tallinna Tehnikaülikooli (2,7 kandidaati ühele kohale).

Magistri- ja doktoriõppesse võeti esimesed üliõpilased vastu Eesti Põllumajandusülikooli 1992. aastal. Ajavahemikul 1992 – 1999 võeti magistriõppesse vastu 974 ja doktoriõppesse 130 üliõpilast. Selle aja jooksul on kaitstud 230 magistriväitekirja ning 48 doktoriväitekirja.